

PROVEDBENI PROGRAM
OPĆINE KULA NORINSKA
za razdoblje od 2021. do 2025. godine

OPĆINA KULA NORINSKA

za Općinu Kula Norinska izradila:

MARA d.o.o.

prosinac 2022.

Sadržaj:

1. UVOD	1
1.1. Kontekst i metodologija izrade Provedbenog programa Općine Kula Norinska.....	1
1.2. Zakonodavni okvir	4
1.3. Strateški okvir	5
2. ANALITIČKA PODLOGA	7
2.1. Položaj i smještaj.....	7
2.2. Demografski pokazatelji	9
2.3. Obrazovanje.....	12
2.4. Zdravstvo i socijalna skrb.....	13
2.5. Kultura i kulturna baština	13
2.6. Gospodarstvo.....	16
3. MISIJA, VIZIJA I SWOT ANALIZA	23
3.1. Vizija Općine Kula Norinska	23
3.2. Misija Općine Kula Norinska	23
3.3. SWOT analiza	24
4. STRATEŠKI OKVIR PROVEDBENOG PROGRAMA OPĆINE KULA NORINSKA ZA RAZDOBLJE OD 2021. DO 2025. GODINE.....	27
4.1. Opis mjera i aktivnosti.....	27
4.2. Indikativni financijski okvir	29
5. PRAĆENJE, IZVJEŠTAVANJE I VREDNOVANJE STRATEŠKIH AKATA.....	30
5.1. Praćenje i izvještavanje	30
5.2. Vrednovanje strateškog akta	32
6. LITERATURA.....	34
Popis slika.....	35
Popis tablica	35
Popis grafikona.....	35

Popis kratica

APPRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
DZS	Državni zavod za statistiku
EU	Europska Unija
FINA	Financijska agencija
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
JLS	Jedinica lokalne samouprave
MO	Mjesni odbor
NN	Narodne novine
NRS 2030	Nacionalna razvojna strategija do 2030. godine
RH	Republika Hrvatska
SC	Strateški cilj

1. UVOD

1.1. Kontekst i metodologija izrade Provedbenog programa Općine Kula Norinska

U razdoblju do 2020. godine važeći strateški dokument Općine Kula Norinska bio je Program ukupnog razvoja Općine Kula Norinska za razdoblje 2016. - 2020. godine sukladno Zakonu o strateškom planiranju i upravljanju razvojem Republike Hrvatske (*»Narodne novine« broj 123/17, članak 26.*).

Provedbeni programi jedinica lokalne samouprave kratkoročni su akti strateškog planiranja koji opisuju i osiguravaju postizanje ciljeva, ako je primjenjivo, iz srednjoročnog akta strateškog planiranja i poveznicu s proračunom jedinice lokalne samouprave. Provedbeni program jedinice lokalne samouprave donosi se za vrijeme trajanja mandata izvršnog tijela jedinice lokalne samouprave i vrijedi za taj mandat. Slijedom navedenog, *Odlukom o pokretanju postupka izrade Provedbenog programa Općine Kula Norinska za razdoblje od 2021. do 2025. godine (KLASA: 303-01/21-01/01, URBROJ: 2148/02-21-1)*, od 25. listopada 2021. godine, pokrenut je proces pripreme izrade dokumenta službenog naziva Provedbeni program Općine Kula Norinska za razdoblje 2021. - 2025. Za potrebe procesa izrade Programa imenovana je i radna skupina u sljedećem sastavu:

1. Meri Doko – pročelnica Jedinostvenog upravnog odjela;
2. Sanja Vučković – stručni suradnik za komunalno gospodarstvo i društvene djelatnosti;
3. Mia Mošmondor – vanjski suradnik; MARA d.o.o.

Također, sa svojim prijedlozima projekata sudjeluju čelnici trgovačkih društava i javnih ustanova u vlasništvu i suvlasništvu Općine Kula Norinska. Osim toga, angažirana je vanjska konzultantska tvrtka, MARA d.o.o., koja sudjeluje u koordinaciji svih aktivnosti izrade Provedbenog programa i pratećih dokumenata te u pripremi istih.

Općina Kula Norinska u samoupravnom djelokrugu obavlja poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a koji nisu Ustavom Republike Hrvatske ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima i to osobito poslove koji se odnose na: uređenje naselja i stanovanje, prostorno i urbanističko planiranje, komunalno gospodarstvo, brigu o djeci, socijalnu skrb, primarnu zdravstvenu zaštitu, odgoj i osnovno obrazovanje, kulturu, tjelesnu kulturu i šport,

zaštitu potrošača, zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša, protupožarnu i civilnu zaštitu, promet na svom području, te ostale poslove sukladno posebnim zakonima¹.

U dijelu lokalne samouprave na području Općine Kula Norinska djeluju sljedeće institucije:

1. Općinsko vijeće općine Kula Norinska;
2. Općinski načelnik i zamjenik općinskog načelnika;
3. Jedinstveni upravni odjel općine Kula Norinska.

Navedena tijela imaju sjedište u općinskom središtu Kula Norinska, Rujnička 1. Tijela državne uprave koji pokrivaju prostor Općine Kula Norinska smješteni su u Metkoviću i županijskom središtu Dubrovniku. Općina Kula Norinska je vlasnik 100% udjela u trgovačkom društvu „Zona Nova Sela“ d.o.o. i 2% udjela u društvu NPKLM d.o.o. vodovod Korčula.

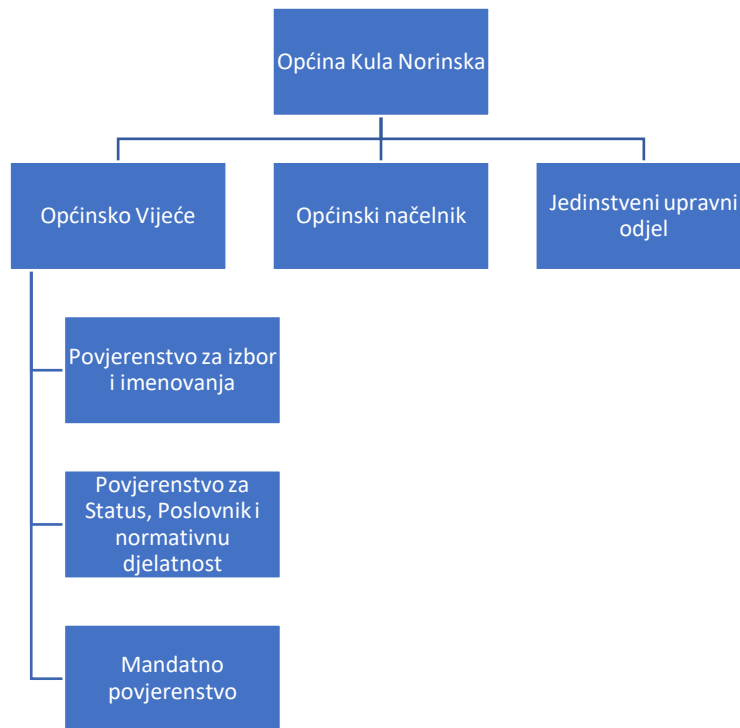
Općina Kula Norinska ima sljedeće mjesne odbore (MO):

- MO Desne
- MO Momići
- MO Nova Sela-Borovci
- MO Krvavac
- MO Krvavac II
- MO Kula Norinska
- MO Podravnica²

¹ Statut Općine Kula Norinska. (2013). Općina Kula Norinska. Dostupno na: <https://kulanorinska.hr/wp-content/uploads/2020/07/Statut-Op%C4%87ine-Kula-Norinska-2013.pdf>

² Statut Općine Kula Norinska. (2013). Općina Kula Norinska. Dostupno na: <https://kulanorinska.hr/wp-content/uploads/2020/07/Statut-Op%C4%87ine-Kula-Norinska-2013.pdf>

Slika 1: Organizacijska struktura Općine Kula Norinska

Izvor: Statut Općine Kula Norinska³

Provedbeni programi izravno su povezani s proračunskim postupkom. U svrhu procjene troškova provedbe mjera i organizacije proračunskih programa JLS-a mora raščlaniti mjere na prateće aktivnosti i projekte.

Tijekom izrade proračuna vrši se odabir mjera za financiranje i odlučuje o načinu financiranja pratećih aktivnosti i projekata. Kod izrade provedbenog programa mora se dati veza s proračunom i sredstvima koja su planirana u proračunu.

Proces izrade Provedbenog programa Općine Kula Norinska za razdoblje 2021. - 2025. godine odvija se u nekoliko faza, kako slijedi:

1. Prikupljanje informacija i podataka te analiza stanja;
2. Definiranje baze projekata koji će se započeti i/ili realizirati do 2025. godine;
3. SWOT analiza;
4. Prijedlog vizije, misije i smjerova razvoja;

³ Statut Općine Kula Norinska. (2013). Općina Kula Norinska. Dostupno na: <https://kulanorinska.hr/wp-content/uploads/2020/07/Statut-Op%C4%87ine-Kula-Norinska-2013.pdf>

5. Razrada mjera, aktivnosti i projekata, u skladu sa strateškim ciljevima Nacionalne razvojne strategije;
6. Izrada financijskog plana provedbe i poveznica s proračunom;
7. Donošenje Provedbenog programa Općine Kula Norinska.

Za prikupljanje i analizu podataka korišteni su interni i eksterni relevantni podaci, poput Izvješća o izvršenju proračuna, Plana gospodarenja otpadom Općine Kula Norinska za razdoblje 2018.-2023., podataka Državnog zavoda za statistiku, Financijske agencije, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Hrvatske gospodarske komore, Registra udruga te izvješća drugih nacionalnih institucija i službenih baza podataka.

1.2. Zakonodavni okvir

Krovni zakonodavni dokument strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj je Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (*»Narodne novine« broj 123/17*) te je njime uređen sustav strateškog planiranja na svim razinama upravljanja (nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini). Također, navedenim zakonom uređen je i način pripreme, izrade, provedbe, izvješćivanja, praćenja provedbe i učinaka te vrednovanja akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Na temelju članka 15. stavka 2. Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske, Vlada Republike Hrvatske je 2018. godine donijela *Uredbu o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (»Narodne novine«, broj 89/2018)*. Sustav strateškog planiranja u RH temelji se na nacionalnim (*Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine*), regionalnim, odnosno županijskim (*Planovi razvoja jedinica regionalne/područne samouprave za razdoblje 2021 - 2027.*) te lokalnim (*Provedbeni programi jedinica lokalne samouprave za razdoblje 2021 - 2025.*) aktima strateškog planiranja.

U skladu s navedenim, Provedbeni program Općine Kula Norinska za razdoblje 2021. - 2025. predstavlja kratkoročni strateški akt kojim će se definirati ciljevi, prioriteti i mjere te

razvojni projekti Općine Kula Norinska, a koji su usklađeni sa strateškim okvirom hijerarhijski viših akata, odnosno s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030. godine (dalje: NRS 2030.) te Planom razvoja Dubrovačko-neretvanske županije za period 2021. - 2027. Obvezni sadržaj Provedbenog programa Općine Kula Norinska za razdoblje 2021. - 2025. utvrđen je člankom 18. *Uredbe o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave* (»Narodne novine«, broj 89/2018).

1.3. Strateški okvir

NRS 2030 usklađena je s ciljevima nove regionalne i kohezijske politike Europske unije za razdoblje 2021. - 2027.:

1. Pametnija Europa (*Smarter Europe*),
2. Zelena Europa bez ugljika (*Greener, low-carbon Europe*),
3. Povezanija Europa (*More connected Europe*),
4. Socijalnija Europa (*More social Europe*) i
5. Europa bliža građanima (*Europe closer to citizens*)⁴

Strateški okvir NRS 2030⁵, kao krovni nacionalni strateški akt na koji se potom veže i strateški smjer razvoja na regionalnoj i lokalnoj razini sastoji se od sljedećih razvojnih smjerova i strateških ciljeva (dalje: SC):

➤ Razvojni smjer 1. Održivo gospodarstvo i društvo

- SC 1. *Konkurentno i inovativno gospodarstvo*
- SC 2. *Obrazovani i zaposleni ljudi*
- SC 3. *Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom*
- SC 4. *Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske*

⁴ Kohezijska politika Europske Unije za razdoblje 2021.- 2027. European Commission. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/priorities

⁵ Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine. Narodne novine 13/2021

➤ **Razvojni smjer 2. Jačanje otpornosti na krize**

- *SC 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život*
- *SC 6. Demografska obnova i bolji položaj obitelji*
- *SC 7. Sigurnost za stabilan razvoj*

➤ **Razvojni smjer 3. Zelena i digitalna tranzicija**

- *SC 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost*
- *SC 9. Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva*
- *SC 10. Održiva mobilnost*
- *SC 11. Digitalna tranzicija društva i gospodarstva*

➤ **Razvojni smjer 4. Ravnomjieran regionalni razvoj**

- *SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima*
- *SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti*

2. ANALITIČKA PODLOGA

2.1. Položaj i smještaj

Kula Norinska je općina koje se nalazi u administrativnom sastavu Dubrovačko-neretvanske županije i to na njezinoj sjevernoj granici. U sastavu općine, uz sjedište Kula Norinska nalazi se još 8 naselja, a to su: Borovici, Desne, Krvavac, Krvavac II, Matijevići, Momići, Nova Sela i Podravnica.

Općina graniči s 5 jedinica lokalne samouprave. Na jugu s općinom Zažablje, na istoku s gradom Metkovićem, na jugozapadu s gradom Opuzenom, na zapadu s gradom Ploče, a na sjeveru s Republikom Bosnom i Hercegovinom što čini državnu granicu dužine 3,32 km. Općina Kula Norinska zauzima prostor od 60,60 km² što čini 3,41% površine i dužine u odnosu na Dubrovačko-neretvansku županiju⁶.

Nadmorska visina općine iznosi između 1,00 m pa sve do 735,40 m. U reljefnom smislu dijeli se na dvije različite vrste odnosno pojave. Jedan dio je nizinski odnosno naplavni dio uz rijeku Neretvu i Norin, a drugi je brdoviti dio. Taj brdoviti dio karakteriziraju mnogobrojna brda, glavice i uzvisine, dok se između njih prostiru veća ili manja polja i zaravni. Najviše brdo je Rujnica, a najznačajniji vrhovi Babina Gomila (736 m), Ilica (691 m) i Velika Rujnica (680 m).

Slika 2: Geografski položaj općine Kula Norinska

Izvor: Službene stranice- Općina Kula Norinska

⁶ Kula Norinska. (n.d.). *Geografski položaj*. Službene stranice- Općina Kula Norinska. Dostupno na: https://kulanorinska.hr/?page_id=1313

Što se tiče prometne povezanosti, od autocesta najznačajnija je autocesta Zagreb-Bosiljevo-Split-Dubrovnik odnosno neslužbeno nazvana Dalmatina, od čega je na dijelu Vrgorac-Ploče u izgradnji, a Ploče-Dubrovnik u planiranju. Iako autocesta A1 ne prolazi direktno kroz općinu Kula Norinska, svojom blizinom uvelike utječe na protočnost i brzinu prometa te na prometnu povezanost s ostalim značajnim središtima Dubrovačko-neretvanske županije ali i s ostalim dijelovima Hrvatske. Na autocestu A1 spaja se najkraća autocesta A10 u Hrvatskoj koja je dugačka 8,5 km te tako povezuje autocestu Zagreb Dubrovnik s granicom BiH (granični prijelaz Nova Sela - Bijača). Uz to u planu je da postane dio budućeg koridora Vc koji bi predstavljao najkraći spoj istočne Europe i Jadranskog mora. U promet je puštena 2013., zajedno s dionicom autoceste A1, Vrgorac-čvor Ploče-Karamatići.

Kroz općinu Kula Norinska prolaze važni prometni pravci:

- Cestovni pravac – D9 Metković-Opuzen na granici sa Bosnom i Hercegovinom
- Državna cesta –D8 (Jadranska magistrala-jedna od glavnih hrvatskih državnih cesta koja povezuje sjeverni i južni Jadran), prolazi kroz Krvavac II paralelno uz tok rijeke Neretve
- Državna cesta D62 – prolazi kroz naselja Orepak, Prušci, Zlojići, Romići, Momići i Matijevići
- Županijska cesta ŽC6217 – Rogotin (D8) – Komin – Krvavac – Kula Norinska (D62)
- Lokalna cesta LC69008 – Nova Sela (D62)
- Lokalna cesta LC69009 – Banja (ŽC6217)
- Desne – Kula Norinska (ŽC6217)

Tablica 1: Prikaz duljina nerazvrstanih cesta na području općine Kula Norinska

Jedinica lokalne samouprave	Broj stanovnika (2021.)	Ukupna duljina nerazvrstanih cesta u m	Gustoća mreže nerazvrstanih cesta u m/km ²	Duljina nerazvrstanih cesta u m po stanovniku
Općina Kula Norinska	1.414	25.000	412,50	17,7

Izvor: Službene stranice- Općina Kula Norinska⁷

Stanje pojedinih županijskih i lokalnih cesta na području općine Kula Norinska zahtijeva rekonstrukcijske i sanacijske radove zbog dotrajalosti asfalta i nedovoljne širine postojećeg

⁷ Kula Norinska. (n.d.). *Evidencija komunalne infrastrukture- nerazvrstane ceste*. Službene stranice- Općina Kula Norinska. Dostupno na: <https://kulanorinska.hr/wp-content/uploads/2020/07/Evidencija-komunalne-infrastrukture-nerazvrstane-ceste.pdf>

kolnika, kako bi se osigurala bolja međusobna povezanost naselja Općine i povezanost sa obližnjim gradovima te nesmetano i sigurno odvijanje prometa. S obzirom da su na području Općine učinjeni radovi rekonstrukcije dionice ceste Kula Norinska-Desne, (asfaltiranje i proširivanje kolnika) očekuje se i rekonstrukcija ostatka dionice do samog ulaza u naselje Desne.

Na području općine Kula Norinska prolazi trasa pomoćne magistralne željezničke pruge (dionica paneuropskog prometnog koridora):

- MP 13 Beli Manastir (državna granica) – Osijek – Metković – Strizivojna – Vrpolje (MG2) – Slavonski Šamac – (državna granica) te Metković (državna granica) – Ploče
- Budimpešta – Osijek – Sarajevo – Ploče (dionica transeuropskog prometnog koridora)

Pruga na teritoriju općine Kula Norinska je jednokolosječna i elektrificirana izmjeničnim sustavom 25 kv, 50 Hz i dozvoljava opterećenje 22,5 tona po osovini i 8 tona po metru, te je maksimalne brzine od 110 km/h. Postoje dva željeznička stajališta, a to su Kula Norinska i Krvavac, te su na njima izgrađeni bočni peroni duljine 100 m i visine 0,55 m. Iako su svi željezničko-cestovni prijelazi u razini, osiguranje (signalizacija, rampe) nije zadovoljavajuće.

Pomorski promet na području općine Kula Norinska i okolnih jedinica lokalne samouprave organiziran je preko međunarodnog plovnog puta rijekom Neretvom. Rijekom Neretvom prolazi međunarodni plovni put koji se od svog ušća u Jadransko more do grada Metkovića tretira kao pomorski plovni put. Na kraju plovnog dijela Neretve nalazi se luka Metković koja je od županijskog značaja.

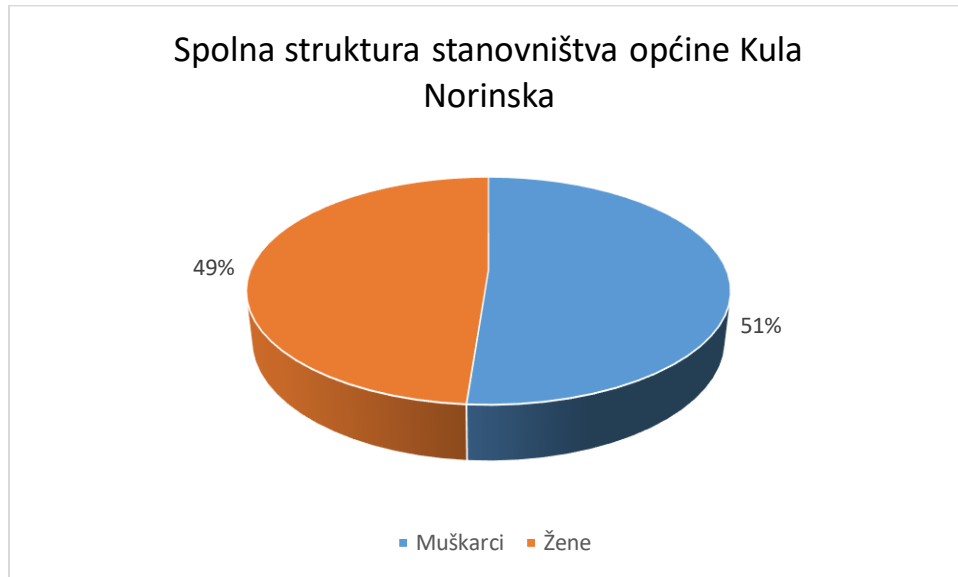
2.2. Demografski pokazatelji

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021., Općina Kula Norinska brojila je 1.414 stanovnika zajedno sa svojih 8 naselja i istoimenim naseljem Kula Norinska dok je 2011. godine imala 1.748 stanovnika⁸. Stanovništvo općine Kula Norinska u posljednjem popisu izjasnilo se o narodnosti kojoj pripada, pa se tako 1.405 (99,36%) osobe izjasnilo Hrvatima, 4 osobe Nijemcima, 1 osoba Mađarom, 1 osoba Srbinom, 1 osoba Židovom, 1 osoba regionalnoj pripadnosti, dok je za 1 osobu nepoznata narodnosna pripadnost.

⁸ Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. *Stanovništvo po naseljima*. Dostupno na: <https://popis2021.hr/>

Odnos muškog i ženskog broja stanovnika možemo vidjeti i iz grafičkog prikaza. Muškaraca ima 724, dok je ženske populacije 690.

Grafikon 1: Prikaz spolne strukture općine Kula Norinska u 2021. godini

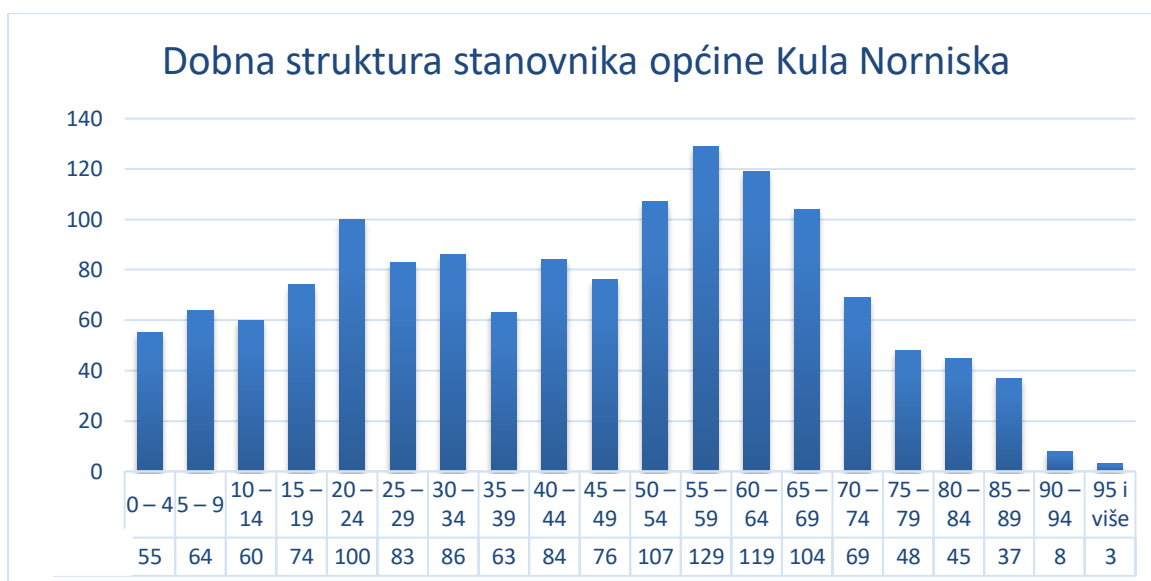

Izvor: DZS⁹

Iz analize spolne strukture stanovništva općine Kula Norinska vidljivo je da su omjeri muškog i ženskog stanovništva gotovo podjednaki, uz malu prednost muškog roda. U naseljima Krvavac, Krvavac II i Momići u odnosu na ostala naselja prevladava stanovništvo zrelije starosne dobi. Gotovo u svim naseljima općine Kula Norinska najveći broj stanovnika ima iznad 60 godina, a to iznosi 30,6% ukupnog stanovništva. S druge strane, samo 17,9% stanovništva ima manje od 20 godina. Najviše stanovnika ima između 55 i 59 godina (129), zatim između 60 i 64 godine (119) te između 50 i 54 godine (107). Navedeni podaci prikazani su na *grafikonu 2*.

⁹ Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. *Stanovništvo po naseljima*. Dostupno na: <https://popis2021.hr/>

Grafikon 2: Dobna struktura stanovnika općine Kula Norinska u 2021. godini

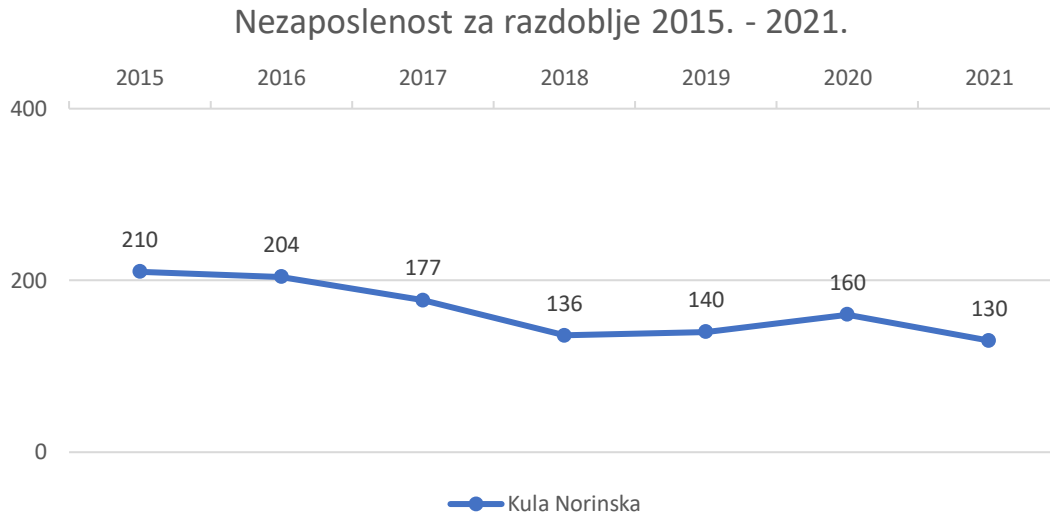
Izvor: DZS¹⁰

Zbog zaposlenja migrira 358 osoba na dnevnoj bazi od ukupnog broja od 583 osobe. 225 dnevnih migranata su učenici dok studenata nema. Što se tiče tjednih migracija, njih je ukupno 32, a od toga 21 migrira zbog zaposlenja. Učenika je samo 5, a studenata 6. Iz ovih statističkih podataka može se zaključiti da najviše ljudi migrira upravo zbog zaposlenja.

Ako promatramo podatke za razdoblje od posljednjih 5 godina, evidentno je da nezaposlenost varira, a u zadnjih godinu dana se smanjuje. U nastavku je prikazano kretanje nezaposlenosti za razdoblje od 2015. do 2020. godine.

¹⁰ Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. *Stanovništvo po naseljima*. Dostupno na: <https://popis2021.hr/>

Grafikon 3: Prikaz broja nezaposlenih osoba općine Kula Norinska za razdoblje 2015. - 2021.

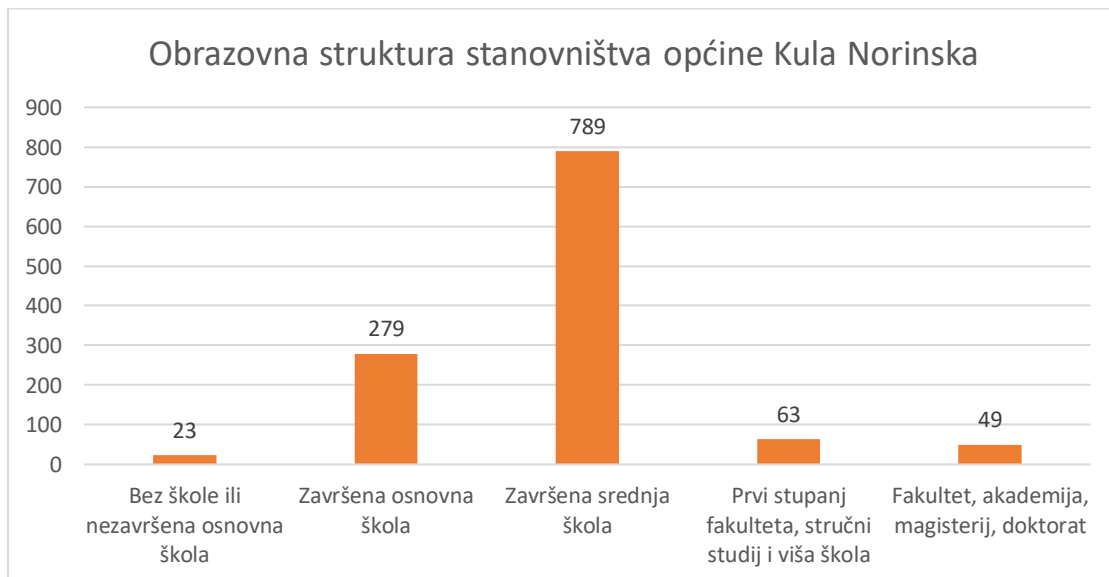

Izvor: HZZ¹¹

2.3. Obrazovanje

Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine najviše osoba ima završenu srednju školu (789), zatim slijede osobe sa završenom osnovnom školom (279) i na kraju 112 osoba koje imaju završenu visoku ili višu razinu obrazovanja.

Grafikon 4: Prikaz obrazovne strukture stanovništva općine Kula Norinska u 2011. godini

¹¹ Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2022). Registrirana nezaposlenost. Dostupno na: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tiplzvjestaja=1>

Izvor: DZS¹²

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u 2021. godini na području općine Kula Norinska bilo je 132 nezaposlenih osoba¹³, od čega najviše nezaposlenih ima srednju stručnu spremu (78%) što ukazuje na smanjenu mogućnost zapošljavanja za tu skupinu stanovnika. Kako bi se taj problem riješio, potrebno je poticati mještane na određene programe prekvalifikacija koje provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje ili stručnim usavršavanjem kroz specijalizirane programe unutar struke. Upravo bi se prekvalifikacijskim programima stekla nova zvanja koja bi omogućila bolji položaj na tržištu rada te samim time i veću mogućnost zapošljavanja s obzirom na dinamičnost uvjeta na tržištu rada i ubrzani razvoj društva u cjelini.

2.4. Zdravstvo i socijalna skrb

Zdravstvo odnosno zdravstvena djelatnost na području općine Kula Norinska obavlja se u okviru Dubrovačko-neretvanske županije putem zdravstvene ustanove u vlasništvu županije. Na području općine djeluje Dom zdravlja Metković. Djelatnost Doma zdravlja obuhvaća: opću medicinu, zdravstvenu zaštitu žena i djece te dentalnu zaštitu.

Što se tiče socijalne skrbi, ustroj i mreža socijalne skrbi u Općini prati ustroj socijalne skrbi na nivou Države i Županije.

2.5. Kultura i kulturna baština

U slijedećoj tablici vidljivo je koliko zaštićenih i evidentiranih spomenika kulture se nalazi na području općine Kula Norinska.

Tablica 2: Broj spomenika kulture na području općine Kula Norinska

Jedinica lokalne samouprave	Kula Norinska
Registrirani i preventivno zaštićeni	44
Evidentirani	27

¹² DZS. (2012). Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. *Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima*. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1582.pdf

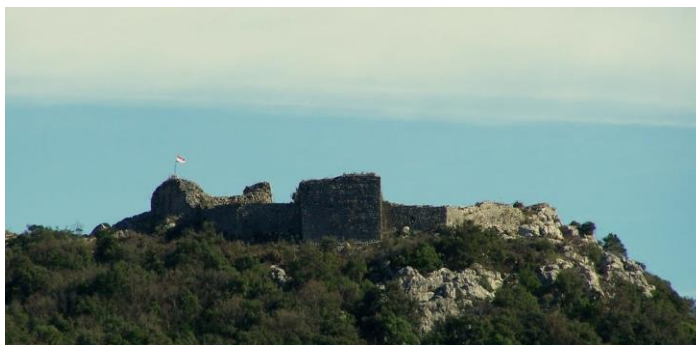
¹³ Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2022). Registrirana nezaposlenost. Dostupno na: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tiplzvjestaja=1>

Ukupno	71
--------	----

Izvor: Registar kulturnih dobara¹⁴

Od vrijedne materijalne kulturno povijesne baštine posebno je potrebno izdvojiti spomenik kulture Utvrda Kula i Utvrda Vratar na području Kule Norinske.

Slika 3: Utvrda Vratar

Izvor: <https://mapio.net/pic/p-46884572/>

Za Utvrdu Vratar Kula Norinska Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, donijelo je 30. kolovoza rješenje kojim se arheološko nalazište Vratar u Borovcima proglašava kulturnim dobrom. Sama utvrda je smještena na brdašcu Gradina na 97 metara nadmorske visine između zaseoka Vratar i Rastočići (oba pod mjestom Borovci), a brdašce je omeđeno većim dijelom rječicom Matica i močvarom te jednim dijelom kršom preko kojeg postoji kozja staza putem koje se može doći do utvrde. Danas se do utvrde može doći za 30-ak minuta pješčenja brdskom (kozjom) stazom od ceste (staza počinje od bučališta na samom ulazu u Borovce u zaseoku Rastočići), a na istoj se vije hrvatski barjak kojeg su volonteri postavili i koja s ceste jasno upućuje slučajne prolaznike da se na vrhu brda krije važan povijesni spomenik.

¹⁴ Ministarstvo kulture i medija. Pretraživanje Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske. Dostupno na: <https://registar.kulturnadobra.hr/#/>

Slika 4: Utvrda Kula Norinska

Izvor: Općina Kula Norinska¹⁵

Utvrda Kula predstavlja monumentalnu utvrdu koja potječe iz 16. stoljeća. Nalazi se tik uz magistralnu cestu na ulazu u grad Metković, nasuprot ušća pritoka Norin uz rijeku Neretvu. Povijest Kule Norinske predstavlja povijest cijele doline Neretve. Kula je bila višekatna s vratima prema rijeci i pomičnim mostom, utvrđena, s pristaništem za lađe. Kružnog je oblika podijeljena vijencima, s nizom otvora za topove. Građena je od opeke i obložena klesanim kamenom. Izvorno je bila smještena na samom ušću Norina u Neretvu, no kako je u 19.st. prokopano novo korito rijeke, danas je ostala na lijevoj obali, nasuprot selu. U vojne svrhe korištena je do 19. stoljeća kad je pretvorena u vjetrenjaču, a danas je vrijedni spomenik kulture, nažalost dosta zapušten i prepušten zubu vremena.

Osnovni nositelji kulture na području Općine Kula Norinska su Kulturno umjetnička društva:

- KUD «Župa Bagalović», Krvavac;
- KUU «Škrapa» Momići.

Domovi kulture nalaze se u naseljima: Krvavac i Podravnica¹⁶.

¹⁵ Službene stranice- Općina Kula Norinska. (n.d.). Dostupno na: https://kulanorinska.hr/index.php/nggallery/kula-norin/Kula-Norin?page_id=1353

¹⁶ Službene stranice- Općina Kula Norinska. (n.d.). *Kultura*. Dostupno na: https://kulanorinska.hr/?page_id=1338

2.6. Gospodarstvo

Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 118/18) i Odlukom o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN 132/2017) Općina Kula Norinska smještena je u III. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa razvijenosti nalaze u drugoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave. Indeks razvijenosti Kule Norinske iznosi 96,333.

U skladu s Uredbom, za izračun indeksa razvijenosti koriste se slijedeći pokazatelji:

1. prosječni dohodak po stanovniku;
2. prosječni izvorni prihodi po stanovniku;
3. prosječna stopa nezaposlenosti;
4. opće kretanje stanovništva;
5. stupanj obrazovanosti stanovništva (tercijarno obrazovanje);
6. indeks starenja.

Tablica 3: Prikaz pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti

	Prosječni dohodak po stanovniku	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovnika	Stupanj obrazovanja	Indeks starenja
Kula Norinska	21.317,28	889,78	0,2811	90,55	0,1116	84,7

Izvor: www.dzs.hr

S obzirom na prirodni položaj i obilježja Općine Kula Norinska, poljoprivreda kao grana gospodarstva usko je vezana upravo uz taj specifičan prirodno-geografski prostor koji je urezan u krški vapnenačko-dolomitni okvir, a unutar kojeg je poljoprivredna djelatnost tijekom vremena, doživljavala različite promjene, ali bez obzira na to još uvijek predstavlja najznačajniju gospodarsku djelatnost ovoga područja. Sama organizacija načina življenja ljudi, ciklusi poljoprivredne proizvodnje, ali i cjelokupan živi svijet oduvijek se prilagođavao vodnom režimu prirodnog okruženja rijeke Neretve. Prema karakteru poljoprivredne proizvodnje, ovo područje

uglavnom je povrtlarsko-voćarsko-vinogradarsko područje. Za razvoj poljoprivrede i proizvodnju sredozemnih kultura postoje dobri klimatski i pedološki uvjeti kao i mogućnosti navodnjavanja na čitavom područja. Izobilje vode i topline te plodna aluvijalna tla bila su dovoljan razlog za razvoj intenzivne poljoprivredne proizvodnje. Stoga se opravdano može tvrditi da je poljoprivredna proizvodnja bila i još uvijek je glavni pokretač gospodarskog razvoja ovog područja. Dolina Neretve je važan poljoprivredni kraj u kojemu se pretežno uzgajaju agrumi (oko 4000 vagona mandarine), lubenice, šljive, breskve, jabuke, jagode, šipak, kivi i nektarine, a od povrća ponajviše rajčice, salata, paprika, krastavci, kupusnjače, mrkva, blitva, patlidžani i tikvice. Značajan je i uzgoj maslina koji datira još iz vremena Neretvanske kneževine. Uzgoj nekih od najosjetljivijih vrsta, poput agruma, voća i povrća i sorti vinove loze na ovom području vrlo dobro uspijeva, te se na njima bazira gotovo sva poljoprivredno-prehrambena proizvodnja. Od ukupne površine Općine Kula Norinska poljoprivredne površine zauzimaju 9,36% površine, ali zbog izuzetne kakvoće tla i izuzetno povoljnih klimatskih uvjeta predstavljaju značajni gospodarski resurs.

Tablica 4: Popis poljoprivrednog i ostalog zemljišta

JLS	Ukupno (ha)	Ukupno (broj)	Oranice (ha)	Livade (ha)	Vinogradi (ha)	Voćnjaci (ha)	Ostalo (ha)
Kula Norinska	168,96	1018	22,74	1,39	2,20	100,56	1016,83

Izvor: APPRRR¹⁷

Poljodjelska djelatnost se posljednjih godina brzo razvija i prate se trendovi prijelaza s ekstenzivnog na intenzivne načine proizvodnje u okvirima koncepta održivog razvoja. U tom nastojanju potrebno je voditi računa o:

- Racionalnom korištenju poljoprivrednog tla;
- Ograničiti korištenje kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe;
- Saniranju devastiranog poljodjelskog tla nakon eksploatacije;

¹⁷ Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. (n.d.). Dostupno na: <https://www.apprrr.hr/>

- Usmjeravanje i poticanje na proizvodnju zdrave hrane i stvaranje prepoznatljivih proizvoda;
- Unaprjeđenje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava;
- Iskorištavanju postojećih obradivih površina i privođenju namjeni zapuštenih površina;
- Melioracijom površina povećati ukupnu površinu istih¹⁸.

Razvoj poljoprivrede na lokalnoj razini temelji se na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima koja se u razvoju oslanjaju na velike poduzetnike odnosno trgovačke sustave. Sukladno dostupnim podacima, prema veličini odnosno površini poljoprivrednog zemljišta na području općine Kula Norinska najviše korisnika je u razredu onih koji koriste 0,10 do 0,49 ha poljoprivrednog zemljišta. Prema tim informacijama možemo zaključiti da su najzastupljenija mala poljoprivredna gospodarstva.

Prema zadnjem popisu stanovništva 2011. godine, također su vidljivi rezultati stanovnika prema djelatnosti u kojoj su zaposleni. Slijedeća tablica prikazuje navedene podatke.

Tablica 5: Zaposleni prema području djelatnosti

Područje djelatnosti	Kula Norinska
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	10
Rudarstvo i vađenje	-
Prerađivačka industrija	30
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	4
Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnost sanacije okoliša	2
Građevinarstvo	26
Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala	104
Prijevoz i skladištenje	91
Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	26
Informacije i komunikacije	3
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	8
Poslovanje nekretninama	-

¹⁸ Službene stranice- Općina Kula Norinska. (n.d.). *Prikaz gospodarskih i društvenih djelatnosti*. Dostupno na: https://kulanorinska.hr/?page_id=1316

Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	7
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	12
Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	58
Obrazovanje	19
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	19
Umjetnost, zabava i rekreacija	-
Ostale uslužne djelatnosti	6
Djelatnosti kućanstava kao poslodavca, djelatnosti kućanstva koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	-
Djelatnost izvanteritorijalnih organizacija i tijela	-
Nepoznato	4

Izvor: www.dzs.hr

Stočarstvo je jako bitna grana, ali je i dalje nekomercijalizirana i nema je u dovoljnom obujmu (nije masovna) za gospodarsku proizvodnju, nego se više bazira na osobnoj upotrebi i jedan mali dio završava na lokalnom tržištu.

Ribarstvo ovog područja vezano je naravno uz rijeku Neretvu kao najveću i najbogatiju na ovom području. Neretva je rijeka u istočnom jadranskom slivu, duga oko 255 kilometara, izdašna vodom, florom i faunom, a osobito ciplima, žabama, jeguljama. Hladna, hirovita i bogata, Neretva je idealna za ribolov koji je na ovim prostorima dio tradicije.

Svi koji su se iskušali u ribolovu na Neretvi potvrdili su da rijeka obiluje ribom, ali kao glavni problem naveli su da u rijeci ima mnogo olova koje rijeka nosi sa sobom iz visokih horizonata u Bosni i Hercegovini dok protječe svojim tokom od izvora do ušća, a i svakim je danom sve više zaslanjena. Upravo iz tih razloga je potrebno da se svi s lokalne i državne razine, Neretvani, ekolozi i svi oni koji je koriste uključe u proces njene zaštite od zagađenja te da se rijeka očuva i budućim naraštajima kao njihova hraniteljica. Također, jedan od problema posljednjih godina je taj što klimatske promjene i globalno zatopljenje imaju snažan utjecaj na morske ekosustave južnog Jadrana. Događaju se promjene da more sve više ulazi u Neretvu odnosno da je smanjen dotok slane vode, a more koje je teže ulazi sve više u rijeku. Zbog toga ribe koje žive u slanim vodama odnosno u moru ulaze sve dublje u rijeku.

Osim Neretve, važno je spomenuti i rijeku Norin, koja cijelom svojom dužinom teče širim područjem grada Metkovića te ujedno predstavlja dio njegove administrativne granice s Općinom Kula Norinska na zapadu. Norin izvire u malom izvorskom jezeru u naselju Prud na prijelazu krša u močvarno područje delte Neretve, a u Neretvu se ulijeva nedaleko od naselja Kula Norinska. Rijeka Norin obiluje vodom, što dokazuje i činjenica da je tokom čitave godine plovna cijelim svojim tokom, a iz izvora Norina vodom se opskrbljuju i suvremeni regionalni vodovod „Neretva-Pelješac-Korčula-Lastovo-Mljet“. Rijeka Norin poznata je po lovu na žabe i jegulje, a posebice je bogat jesenski ulov kada jegulja putuje u more.

Gospodarski razvitak na području ove jedinice lokalne samouprave leži, i to naročito, u onim proizvodnim granama u kojima ima na raspolaganju vlastite prirodne resurse, poput: drva, voća, povrća, vinove loze, masline i sl. Tek kada se interakcijski i kooperantski povežu velika i mala privreda te se uspostavi realizacija i intenzitet navedenih procesa, može se očekivati uravnoteženi i održivi razvoj ove jedinice lokalne samouprave. Upravo je proizvodnja mandarina u dolini Neretve najveća industrija na otvorenom u Hrvatskoj s ukupnim godišnjim urodom od 100 tisuća tona, od kojih 15 tisuća tona pokriva i zadovoljava sve domaće potrebe tržišta.

Na području općine Kula Norinska prema posljednjim podacima iz Obrtnog registra registrirano je 75 obrta. Od tog broja na području Općine Kula Norinska u radu je 24 obrta. Ostatak pripada obrtima koji su u privremenoj obustavi, u mirovanju, objavljeni ili preseljeni.

Djelatnosti trgovine te prijevoza i skladištenja prednjače po broju zaposlenih i ukupnim prihodima nad ostalim evidentiranim djelatnostima. Na području Općine nema velikih gospodarskih subjekata kao nositelja gospodarskog razvoja, nego posluju samo mala i nekoliko srednjih poduzeća.

Tablica 6: Prikaz poslovanja poduzetnika za razdoblje od 2011.- 2019.

Općina Kula Norinska	2011.	2014.	2017.	2019.
Ukupni prihod (u tis. kn)	6.409	2.215	3.778	10.324
Neto dobit (u tis. kn)	-218	-113	9	456

Izvor: FINA

S obzirom da je malo gospodarstvo (obrtništvo i poduzetništvo) izrazito važan faktor u revitalizaciji gospodarskog razvitka potrebno je razvijati i provoditi programe za jačanje konkurentnosti posebno malog gospodarstva. Važno je usmjeriti se, između ostalog, i na poticanje bržeg razvoja poduzetničkih zona, njihovo učinkovito upravljanje i jačanje aktivnosti za privlačenje ulaganja.

Turizam kao jedan od najznačajnijih pravaca gospodarskog razvitka, na području Općine tek je u začetima svog razvoja. S obzirom da općina Kula Norinska nema izlaz na morsku obalu, potrebno je usmjeriti svoj razvoj turizma na ostale oblike iz razloga što ima resurse za oblike turizma kao što su lovni turizam, seoski (ruralni) turizam, kulturno – edukativni i izletnički turizam, sportsko rekreacijski turizam te ostale vrste turizma. Turističke zajednice na ovom području djeluju u gradu Metkoviću i općini Slivno. Značajnu ulogu u turizmu ovog prostora zauzima rijeka Neretva. Potencijal za razvoj turizma na području ove jedinice lokalne samouprave je i geo-turistički položaj, tj. blizina grada Dubrovnika s oko 1 milijun turista godišnje te svetište Međugorje s oko 1,7 milijun hodočasnika. Područje donjeg toka i delte Neretve kojeg čine močvarne vizure, naplavna polja te zaštićena područja jedinstvene flore i faune kao ambijentalna posebnost u europskim okvirima uz bogatu povijest ovog područja odnosno kulturnu baštinu i spomenicima graditeljstva te povoljan prometni položaj predstavljaju osnovne čimbenike za razvitak turizma.

Turizam se na ovom području razvija najviše kroz foto safari turizam u čemu je općina Kula Norinska vodeća u dolini Neretve i gdje je zapravo začeo foto safari turizam u dolini Neretve, te se s vremenom proširio na cijelu dolinu Neretve koji u svojoj ponudi nudi vožnju brodicom uskim kanalima i rukavcima Norina i Neretve u tradicionalnoj neretvanskoj lađi koja je nekad značila život, a danas je ponos i neizbrisivi trag tradicije koja uvijek iznova oduševljava svakog posjetitelja. Na specifičnim, tradicionalnim lađama kojima upravljaju domaćini s okolnih mjestašća lokalnih samouprava pokušavaju turistima i gostima dočarati život u Neretvi, pokazati kako Neretvani love ribu, uzgajaju agrume kao simbol Neretve (mandarine, smokve, grožđe).

Turistički problem ove jedinice lokalne samouprave jest manjak smještajnih kapaciteta bilo koje vrste koje napreduje iz godine u godinu, no nedostatno te manjak turističke

infrastrukture, ali i nedostatka kvalitetnog marketinga i promocije, osobito specifičnih vrsta turizma i manjka interesa za ulaganje u turizam, kao i nedovoljna informiranost o suvremenoj potražnji u turizmu.

3. MISIJA, VIZIJA I SWOT ANALIZA

3.1. Vizija Općine Kula Norinska

Općina Kula Norinska je moderna mediteranska općina koju karakterizira bogata prirodno-kulturna baština te koja kroz ulaganje u održivo gospodarstvo, zelenu i digitalnu tranziciju, inovativne sadržaje u turizmu i jačanje otpornosti na krizu stvara pogodne uvjete za život i rad stanovnika.

3.2. Misija Općine Kula Norinska

Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi („Narodne novine” broj 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17, 98/19, 144/20) uređuju se jedinice lokalne samouprave i jedinice područne (regionalne) samouprave, njihov djelokrug i ustrojstvo, način rada njihovih tijela, nadzor nad njihovim aktima i radom te druga pitanja od značenja za njihov rad.

Misija Općine je da u zakonskim okvirima osigura povoljne uvjete za razvoj na prostoru Općine te osigurati životne uvjete koji izravno ili neizravno utječu na kvalitetu života mještana. Posebna pozornost pri tome se usmjerava na poboljšanje uvjeta iz područja djelokruga Općine, a to su: uređenje naselja i stanovanje, prostorno i urbanističko planiranje, komunalne djelatnosti, briga o djeci, socijalna skrb, primarna zdravstvena zaštite, odgoj i osnovno obrazovanje, kultura, zaštita potrošača, zaštita i unapređenje prirodnog okoliša, protupožarna i civilna zaštita, promet, ostali poslovi sukladno posebnim zakonima, rad i učinkovitosti rada svih zaposlenika Općinske uprave kao i odnosa prema građanima sukladno visokim standardima etičkog i profesionalnog ponašanja.

Misija Općine Kula Norinska je da obavlja poslove iz samoupravnog djelokruga određenog zakonom na zakonit i učinkovit način te da stvori preduvjete za održiv razvoj s ciljem povećanja kvalitete života svih stanovnika.

3.3. SWOT analiza

Tablica 7: SWOT analiza općine Kula Norinska

SWOT ANALIZA – OPĆINA KULA NORINSKA				
PODRUČJE	SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
PRORAČUN	<ul style="list-style-type: none"> -transparentnost proračuna -financijska stabilnost proračuna -jasni i definirani strateški ciljevi ulaganja 	<ul style="list-style-type: none"> -neravnomjerna ulaganja po sektorima i djelatnostima -visoki troškovi održavanja infrastrukture i kulturne baštine -nedostatak sredstava za provođenje velikih infrastrukturnih projekata 	<ul style="list-style-type: none"> -povećanje prihoda kroz dodatne izvore financiranja - EU fondovi 	<ul style="list-style-type: none"> -pad gospodarske aktivnosti uzrokovan COVID-19 epidemijom -sporost u postupku odobravanja projektnih prijava
POLOŽAJ I PROMET	<ul style="list-style-type: none"> -povoljan prometno - zemljopisni položaj -atraktivan turistički položaj 	<ul style="list-style-type: none"> -nedovoljna uređenost biciklističkih staza 	<ul style="list-style-type: none"> -poboljšanje cestovne mreže izgradnjom nove prometne infrastrukture i modernizacijom postojeće 	<ul style="list-style-type: none"> -zagađenost zraka i tla kao posljedica sve većeg broja prijevoznih sredstava te razvoja prometne infrastrukture
PRIRODNI RESURSI, OKOLIŠ I INFRASTRUKTURA	<ul style="list-style-type: none"> -bogatstvo prirodnih resursa (posebice vodnih – Neretva i Norin) -organiziran sustav zbrinjavanja komunalnog otpada i selektiranja otpada -stanje prometne infrastrukture na 	<ul style="list-style-type: none"> -nedovoljna zaštita prirodnih vrijednosti -nedostatak korištenja energije iz obnovljivih izvora energije 	<ul style="list-style-type: none"> -korištenje očuvanih prirodnih vrijednosti u turističke svrhe -modernizacija i izgradnja energetske i komunalne infrastrukture 	<ul style="list-style-type: none"> -zagađenje prirodnih resursa uslijed nekontroliranog ispuštanja otpadnih voda, povećanja gospodarskih djelatnosti te ispušnim plinovima vozila -devastacija prirodnih vrijednosti

	zadovoljavajućoj razini			(narušavanje prirodnog krajolika, smanjenje staništa ugroženih i rijetkih biljnih i životinjskih vrsta) -nedostatak financijskih sredstava za gradnju infrastrukture
GOSPODARSTVO, POLJOPRIVREDA, PODUZETNIŠTVO I TURIZAM	<p>-dobro razvijeno voćarstvo i povrtlarstvo</p> <p>-veliki potencijal ekološke poljoprivredne proizvodnje</p> <p>-poticajne mjere za razvoj poduzetništva</p> <p>-pogodni uvjeti za razvoj poljoprivrede, voćarstvo, vinogradarstvo i maslinarstvo</p> <p>-sačuvana prirodna i kulturno-povijesna baština</p> <p>-tradicija izletničke i vikend destinacije za stanovništvo iz šire okolice</p>	<p>-neiskorištenost turističkih kapaciteta</p> <p>-nedovoljna iskorištenost kapaciteta u poljoprivredi</p> <p>-neiskorišten potencijal razvoja seoskog turizma</p> <p>-nedovoljna suradnja i udruživanje poljoprivrednika i poljoprivrednih gospodarstva kroz udruge i zadruge</p> <p>-stagnacija malog i srednjeg poduzetništva</p> <p>-nedostatak ključnih atrakcija</p> <p>-premalo turističkih proizvoda, posebno sportsko -rekreacijskih i zabavnih</p>	<p>-poticanje prelaska poljoprivrednika u sustav ekološke poljoprivrede;</p> <p>-prilike za razvoj ruralnog turizma i ostalih oblika selektivnog turizma</p> <p>-unaprjeđenje obiteljskih poljoprivrednih i prehrambenih gospodarstava</p> <p>-mogućnost financiranja iz fondova EU</p> <p>-raste stopa dolazaka i noćenja turista na razini cijele županije</p>	<p>-daljnji utjecaj gospodarske krize</p> <p>-jačanje susjednih poduzetničkih zona – smanjenje aktivnosti postojeće</p> <p>-siva ekonomija</p> <p>-neodgovarajuća provedba politike ruralnog razvoja</p> <p>-elementarne nepogode</p> <p>-daljnji trend smanjenja raspoložive radne snage za turizam zbog potražnje u obližnjim destinacijama</p> <p>-brz razvoj konkurentskih visoko atraktivnih destinacija u kontinentalnom dijelu Hrvatske</p>

		<ul style="list-style-type: none"> -nepovezanost dionika u turizmu na području općine -nedostatak smještajnih kapaciteta -nedovoljan kapital poduzetnika u turizmu za osnaživanje vlastite infrastrukture 		
STANOVNIŠTVO, ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA SKRB	<ul style="list-style-type: none"> -pozitivna međuzupanijska kretanja -razvijen obrazovni i predškolski obrazovni sustav -dostupna zdravstvena skrb 	<ul style="list-style-type: none"> -energetska neučinkovitost društvene infrastrukture -prisutno starenje populacije (visok indeks starenja) -nedostatak provedbe i evaluacije nacionalnih i regionalnih razvojnih programa -nedovoljna komunikacija među nositeljima regionalnog razvoja na nacionalnoj, regionalnoj i lokanoj razini 	<ul style="list-style-type: none"> -subvencije i mjere poticanja za poboljšanje demografske slike -unaprjeđenje kvalitete života -unapređenje sustava socijalne skrbi za najstarije i ranjivo stanovništvo -blizina visokoškolskih obrazovnih centara (Dubrovnik, Split) 	<ul style="list-style-type: none"> -povećane potrebe u socijalnoj skrbi (starenje stanovništva) -otežano unaprjeđenje aktivnosti udruga zbog smanjenih financijskih mogućnosti

4. STRATEŠKI OKVIR PROVEDBENOG PROGRAMA OPĆINE KULA NORINSKA ZA RAZDOBLJE OD 2021. DO 2025. GODINE

4.1. Opis mjera i aktivnosti

U nastavku su opisane mjere s ključnim aktivnostima koje doprinose provedbi strateških ciljeva Općine Kula Norinska, uz doprinos provedbi strateških ciljeva Plana razvoja Dubrovačko-neretvanske županije te NRS 2030. Svaka mjera prikazana je pojedinačno uz planirane aktivnosti, pokazatelje rezultata, rok provedbe i vidljivu povezanost sa strateškim ciljevima NRS-a 2030.

Cilj NRS 2030	SC1: Konkurentno i inovativno gospodarstvo
Mjera	1. Razvoj održivog turizma
Svrha provedbe	Kreiranje čistog i održavanog okoliša bitno je za svaku destinaciju, posebice u destinacijama koje imaju turistički potencijal. Uređivanje okoliša doprinosi i kvaliteti lokalnog stanovništva kroz poticanje rekreacije i provođenje vremena u prirodi.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Izgradnja šetnice u Podrujnici
Pokazatelj rezultata	Broj izgrađenih šetnica
Rok provedbe	2025.

Cilj NRS 2030	SC2: Obrazovani i zaposleni ljudi
Mjera	2. Unaprjeđenje predškolskog i obrazovnog sustava
Svrha provedbe	Dostupnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja privlači mlade obitelji s djecom, naročito roditelje koji su u stalnom radnom odnosu. Kako bi se suzbilo iseljavanje stanovništva, potrebno je osigurati adekvatno i cjelovito školstvo na svim razinama, posebice na području predškolskog obrazovanja na koje se nadovezuje osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Rekonstrukcija Dječjeg vrtića Momići Sufinanciranje prijevoza srednjoškolskih učenika Sufinanciranje nabave školskog radnog materijala
Pokazatelj rezultata	Broj dječjih vrtića, broj sufinanciranih srednjoškolskih učenika, broj sufinanciranog školskog radnog materijala
Rok provedbe	2025.

Cilj NRS 2030 SC6: Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji	
Mjera	3. Aktivan život kroz sport i rekreaciju
Svrha provedbe	Kreiranjem sadržaja za djecu rasterećuju se roditelji te se zadovoljavaju potrebe djece. Dječja igrališta ne služe samo za igru i zabavu, već omogućuju ranu komunikaciju i interakciju djece međusobno čime se omogućuje kvalitetniji razvoj djece od rane životne dobi.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Uređenje Sportskog centra u Krvavcu II • Izgradnja dječjeg igrališta Krvavac • Radovi na uređenju igrališta "Maestral" • Izgradnja Dječjeg igrališta u naselju Desne
Pokazatelj rezultata	Broj uređenih dječjih igrališta
Rok provedbe	2025.

Cilj NRS 2030 SC6: Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji	
Mjera	4. Izgradnja poticajnog okruženja za mlade i obitelj
Svrha provedbe	Kreiranjem zabavnog sadržaja za obitelj i mlade stvara se aktivnije okruženje koje zadovoljava društvene potrebe stanovništva.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja kupališta u Kuli Norinskoj
Pokazatelj rezultata	Broj izgrađenih kupališta
Rok provedbe	2025.

Cilj NRS 2030 SC7: Sigurnost za stabilan razvoj	
Mjera	5. Unaprjeđenje sustava vatrogastva
Svrha provedbe	Vatrogastvo se ističe kao jedan od vodećih i ključnih čimbenika sustava domovinske sigurnosti. Protupožarni putevi od velike su važnosti s obzirom da se općina Kula Norinska nalazi na području gdje postoji opasnost od izbijanja požara, posebice u ljetnim mjesecima.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja protupožarnih puteva
Pokazatelj rezultata	Dužina izgrađenih protupožarnih puteva (km)
Rok provedbe	2025.

Cilj NRS 2030	SC8: Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost
Mjera	6. Uređenje komunalne infrastrukture
Svrha provedbe	Izgradnja i održavanje komunalne infrastrukture poboljšava zdravstvene uvjete stanovništva kroz održavanje čistoće te općenito podiže životni standard.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja komunalne infrastrukture na groblju Nova Sela • Sanacija groblja i mrtvačnica u naseljima Momići i Desne • Nabava posuda za komunalni otpad
Pokazatelj rezultata	Broj izgrađenih parkinga, broj saniranih grobnih mjesta, broj posuda za komunalni otpad
Rok provedbe	2025.

Cilj NRS 2030	SC8: Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost
Mjera	7. Uređenje vodovodne infrastrukture
Svrha provedbe	Rekonstrukcija vodovodne infrastrukture omogućava kvalitetno i održivo upravljanje vodama, poboljšava zdravstvene uvjete stanovništva te općenito podiže životni standard.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja vodoopskrbnog sustava naselja Borovci i Nova Sela
Pokazatelj rezultata	Broj izgrađenih vodoopskrbnih sustava u naseljima Borovci i Nova Sela
Rok provedbe	2025.

4.2. Indikativni financijski okvir

Provedbeni program obuhvaća i planiranje financijskih izvora sredstava koja se planiraju koristiti za provedbu mjera i aktivnosti u programskom razdoblju. Plan financijskog okvira obuhvaća okvirne vrijednosti za provedbu aktivnosti odnosno projekata. Financijski izvori planirani su temeljem proračuna Općine Kula Norinska, temeljem planiranih sredstava za provedbu projekata i procjene sufinanciranja od strane EU fondova te temeljem procjene provedbe projekata od strane drugih dionika. Identificirane vrijednosti ovise i o dinamici objave javnih natječaja te može doći do određenih pomaka u planu. Ipak, predstavlja važan okvir za provedbeni tim koji će aktivno pratiti i koordinirati provedbu Programa te uvoditi određene prilagodbe i izmjene plana prema potrebi. Planira se nekoliko izvora financiranja, a to su: vlastita sredstva Općine koja se financira iz utvrđenih izvora prihoda, ministarstva, EU fondovi te ostali dostupni izvori (obuhvaća investitore, lokalne poduzetnike, udruge, institucije i organizacije). Indikativni financijski plan nalazi se u *Prilogu 1.*

5. PRAĆENJE, IZVJEŠTAVANJE I VREDNOVANJE STRATEŠKIH AKATA

5.1. Praćenje i izvještavanje

Praćenje i izvještavanje o provedbi akta strateškog planiranja od značaja za jedinice lokalne samouprave sastavni je dio procesa strateškog planiranja i definirano je Pravilnikom o rokovima i postupcima praćenja i izvještavanja o provedbi akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Praćenje provedbe akata strateškog planiranja obuhvaća proces prikupljanja, analize i usporedbe pokazatelja (definirani u strateškom okviru Općine Kula Norinska) kojima se sustavno prati uspješnost provedbe mjera akta strateškog planiranja. Izvještavanje o provedbi akta strateškog planiranja proces je pružanja pravovremenih i relevantnih informacija ključnim nositeljima strateškog planiranja na razini JLS-a te široj javnosti o statusu provedbe strateškog akta.

Za provedbu ovoga Provedbenog programa te za praćenje i izvještavanje o provedbi nadležna je Općina Kula Norinska na čelu s općinskim načelnikom kao odgovornom osobom. Općina Kula Norinska koordinira procesom koji za cilj ima provedbu mjera usmjerenih dostizanju strateških ciljeva te ispunjenju vizije. Općinski načelnik će imenovati djelatnike stručne službe općinskog načelnika koji se bitno odgovorni za koordinaciju provedbe u suradnji s imenovanim radnim tijelom. Općinski načelnik je odgovoran za redovno izvještavanje o provedbi Provedbenog programa i uspješnosti zadanih ciljeva.

Institucionalni okvir za praćenje i vrednovanje Općine Kula Norinska čine:

- Lokalni koordinator
- Regionalni koordinator
- Koordinacijsko tijelo

Lokalni koordinator je pravna ili fizička osoba imenovana od strane općinskog načelnika zadužena za obavljanje i koordinaciju poslova strateškog planiranja na razini jedinice lokalne samouprave. U Općini Kula Norinska poslove lokalnog koordinatora obavlja Meri Doko, pročelnica Jedininstvenog upravnog odjela.

Regionalni koordinator je pravna osoba osnovana s ciljem učinkovite koordinacije poslova strateškog planiranja i poticanje regionalnog razvoja za područje jedinice područne (regionalne) samouprave. Za područje Dubrovačko-neretvanske županije to je Regionalna agencija Dunea.

Koordinacijsko tijelo je središnje tijelo državne uprave koje je nadležno za poslove regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Na nacionalnoj razini to je Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije.

Sukladno Zakonu o strateškom planiranju i upravljanju razvojem Republike Hrvatske Općina Kula Norinska putem lokalnog koordinatora izvješćuje polugodišnje i godišnje regionalnog koordinatora i Koordinacijsko tijelo o provedbi provedbenog programa. Temeljem pozitivnog pravnog zakonodavnog okvira polugodišnje izvješće podnosi se do 31. srpnja tekuće godine, a godišnje do 31. siječnja tekuće godine za prethodnu godinu.

Na godišnjoj osnovi, krajem svake kalendarske godine, a najkasnije do 20. prosinca, ukoliko postoje stvarne potrebe, revidirat će se Provedbeni program Općine Kula Norinska. Praćenje provedbe odvija se tako da odgovorna osoba priprema godišnja izvješća o provedbi. Gradsko vijeće zaprima i odobrava godišnja izvješća te daje preporuke za unaprjeđenje izvršavanja. Sva izvješća o aktivnostima praćenja i izvještavanja Provedbenog programa Općine Kula Norinska bit će objavljena na službenim internetskim stranicama Općine.

Ciljevi praćenja i izvještavanja su sljedeći:

- sustavno praćenje uspješnosti provedbe mjera akta strateškog planiranja;
- učinkovito upravljanje provedbom akta strateškog planiranja i kontinuirano unapređivanje javne politike korištenjem rezultata praćenja i izvješćivanja;
- pružanje pravovremenih i relevantnih osnova donositeljima odluka prilikom određivanja prioriteta razvojne politike, donošenja odluka na razini strateškog planiranja i revizije akta strateškog planiranja kroz analizu učinka, ishoda i rezultata provedenih mjera;
- utvrđivanje nenamjernih pozitivnih i negativnih posljedica provedbe akta strateškog planiranja;
- povezivanje politike, programa, prioriteta, mjera i razvojnih projekata;
- osiguranje transparentnosti i odgovornosti za korištenje javnih sredstava i izvještavanje javnosti o učincima potrošnje javnih sredstava.

Rokovi i postupci praćenja i izvještavanja o provedbi Provedbenog programa JLS-a propisani su Pravilnikom.

Tablica 8: Postupak praćenja i izvještavanja o provedbi Provedbenog programa Općine Kula Norinska

VRSTA IZVJEŠĆA	CIKLUS	OBVEZNIK IZRADE IZVJEŠĆA	KOME SE PODNOSI:	ROK ZA IZVJEŠĆE:
Provedbeni program Općine Kula Norinska za razdoblje 2021.- 2025. godine	Godišnje; Polugodišnje	Regionalni koordinator; Lokalni koordinator	Koordinacijsko tijelo	do 31. srpnja tekuće godine (za tekuću godinu); do 31. siječnja tekuće godine (za prethodnu godinu)

Proces praćenja i izvještavanja uključuje sljedeće korake u cilju provedbe praćenja i izvještavanja o strateškom planiranju:

1. Uspostava institucionalnog okvira za praćenje uspješnosti provedbe;
2. Identifikacija zahtjeva praćenja;
3. Uspostava mreže osoba za praćenje;
4. Izvještavanje o rezultatima; identifikacija mogućih problema;
5. Pokretanje preventivnih mjera rješavanja problema;
6. Ispunjavanje službenih zahtjeva izvješćivanja.

5.2. Vrednovanje strateškog akta

Postupak vrednovanja akta strateškoga planiranja neovisna je usporedba i ocjena očekivanih i ostvarenih rezultata, ishoda i učinka provedbe Provedbenog programa. Pravilnikom o rokovima i postupcima praćenja i izvještavanja o provedbi akata strateškoga planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave definirana je obveza vrednovanja akata strateškoga planiranja samo za srednjoročne i dugoročne akte. Prema tome, obveza vrednovanja Provedbenog programa nije definirana Zakonom o

sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske, ali ukoliko se ukaže potreba za provedbom istog za daljnje formiranje javnih politika, a sukladno financijskim mogućnostima Grada, vrednovanje će se provesti prema niže navedenoj metodologiji.

Sustav vrednovanja temelji se na sljedećim odredbama Pravilnika o provedbi postupka vrednovanja:

- Vrednovanje provode unutarnji i/ili vanjski stručnjaci koji su funkcionalno neovisni o tijelima nadležnima za izradu i provedbu akata strateškoga planiranja;
- Općinski načelnik koji je nadležan za pokretanje izrade akta strateškoga planiranja donosi odluku o početku postupka vrednovanja;
- Rezultati, ishodi i učinci provedbe akata strateškoga planiranja utvrđeni postupkom vrednovanja predstavljaju temelj za reviziju javnih politika i daljnje procese strateškoga planiranja.

Metodologija vrednovanja primijenit će se sukladno pravilima definiranim u Pravilniku o provedbi postupka vrednovanja te Pravilniku o rokovima i postupcima praćenja i izvještavanja o provedbi akata strateškoga planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

6. LITERATURA

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. (n.d.). Dostupno na: <https://www.apprrr.hr/>
2. DZS. (2016). Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1582.pdf
3. DZS. (2012). Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. Stanovništvo prema spolu i starosti. Zagreb. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf
4. DZS. (2022). Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. Stanovništvo po naseljima. Dostupno na: <https://popis2021.hr/>
5. Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2022). Registrirana nezaposlenost. Dostupno na: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tiplzvjestaja=1>
6. *Kohezijska politika Europske Unije za razdoblje 2021.- 2027.* European Commission. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/priorities
7. Kula Norinska. (n.d.). *Evidencija komunalne infrastrukture- nerazvrstane ceste.* Službene stranice- Općina Kula Norinska. Dostupno na: <https://kulanorinska.hr/wp-content/uploads/2020/07/Evidencija-komunalne-infrastrukture-nerazvrstane-cestes.pdf>
8. Kula Norinska. (n.d.). *Geografski položaj.* Službene stranice- Općina Kula Norinska. Dostupno na: https://kulanorinska.hr/?page_id=1313
9. Ministarstvo kulture i medija. Pretraživanje Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske. Dostupno na: <https://registar.kulturnadobra.hr/#/>
10. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine. Narodne novine 13/2021.
11. *Odluka o pokretanju postupka izrade Provedbenog programa Općine Kula Norinska za razdoblje od 2021. do 2025. godine. (2020).* KLASA: 303-01/21-01/01, URBROJ: 2148/02-21-1.
12. Plan razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. Dubrovačko-neretvanska županija. Dostupno na: <https://www.edubrovnik.org/wp-content/uploads/2021/12/Plan-razvoja-DNZ-za-objavu.pdf>
13. Službene stranice- Općina Kula Norinska. Dostupno na: <https://radno.kulanorinska.hr/>
14. *Statut Općine Kula Norinska. (2013).* KLASA: 012-03/13-01/01, URBROJ: 2148/02-13-1 .Općina Kula Norinska. Dostupno na: <https://kulanorinska.hr/wp-content/uploads/2020/07/Statut-Op%C4%87ine-Kula-Norinska-2013.pdf>
15. *Uredbu o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (»Narodne novine«, broj 89/2018)*
16. *Zakon o strateškom planiranju i upravljanju razvojem Republike Hrvatske.* Narodne novine 123/17.

Popis slika

Slika 1: Organizacijska struktura Općine Kula Norinska	3
Slika 2: Geografski položaj općine Kula Norinska.....	7
Slika 3: Utvrda Vratar.....	14
Slika 4: Utvrda Kula Norinska.....	15

Popis tablica

Tablica 1: Prikaz duljina nerazvrstanih cesta na području općine Kula Norinska	8
Tablica 2: Broj spomenika kulture na području općine Kula Norinska	13
Tablica 3: Prikaz pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti.....	16
Tablica 4: Popis poljoprivrednog i ostalog zemljišta	17
Tablica 5: Zaposleni prema području djelatnosti	18
Tablica 6: Prikaz poslovanja poduzetnika za razdoblje od 2011.- 2019.	20
Tablica 7: SWOT analiza općine Kula Norinska	24
Tablica 8: Postupak praćenja i izvještavanja o provedbi Provedbenog programa Općine Kula Norinska ..	32

Popis grafikona

Grafikon 1: Prikaz spolne strukture općine Kula Norinska u 2021. godini.....	10
Grafikon 2: Dobna struktura stanovnika općine Kula Norinska u 2021. godini	11
Grafikon 3: Prikaz broja nezaposlenih osoba općine Kula Norinska za razdoblje 2015. - 2021.....	12
Grafikon 4: Prikaz obrazovne strukture stanovništva općine Kula Norinska u 2011. godini	12